

Overordnede pædagogiske retningslinjer

Dagtilbud Dybbøl / Sundeved

Indholdsfortegnelse

Indledning ved Ronny	side 3
Sønderborg kommunes vision	side 4
Sønderborg Kommunes sammenhængende børnepolitik	side 4
Børnesyn	side 6
Forståelse af inklusion for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 7
Vision for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 8
Værdier for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 8
Kerneopgaven for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 9
Værdigrundlaget for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 9
Pædagogiske læreplaner for Dagtilbud Dybbøl / Sundeved	side 10
Bilag	
Definition på inklusion i Børn og Uddannelse (bilag 1)	side 14
Knud Illeris læringstrekant (bilag 2)	side 15
Kolbs læringscirkel (bilag 3)	side 16
Robusthedsfaktorer (bilag 4)	side 17
Eksempel til udarbejdelse af et læreplanstema i dagplejen (bilag 5)	side 18
Eksempel til udarbejdelse af et læreplanstema i daginstitutionen (bilag 6)	side 20
Eksempel til en SMTTE model "Krop og bevægelse" med evaluering (bilag 7)	side 21
Litteraturliste	side 24

Kære medarbejdere,

Folketinget vedtog i 2004 at alle dagtilbud skal udarbejde en pædagogisk læreplan.

Børn i dagtilbud skal have et børnemiljø, som fremmer deres trivsel, sundhed, udvikling, læring og dannelse.

Dagtilbud Dybbøl/ Sundeved`s overordnede pædagogiske retningslinjer tager udgangspunkt i Sønderborg Kommunes vision og sammenhængende børnepolitik, dagtilbuddets børnesyn, værdier, kerneopgaven og vision.

De overordnede pædagogiske retningslinjer skal være med til at sikre at alle medarbejdere har et fælles afsæt for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet.

I det pædagogiske arbejde er det vigtigt at fastholde:

- Glæden i samværet med børnene
- Spontaniteten og de mange udfordringer i hverdagen
- Inddragelsen af børnenes egne oplevelser
- Det at man vil noget med hinanden i samværet
- Samarbejdet med forældre

Det er tankegangen, at de overordnede pædagogiske retningslinjer skal medvirke til i endnu højere grad at åbne verdenen for børnene, og at børnene kan åbne sig for sine omgivelser for at blive robuste til at mestre eget liv og som medvirker til at dagtilbud Dybbøl/ Sundeved er en attraktiv dannelses, udviklings –og læringsinstitution i Sønderborg Kommune.

Ronny Grünewald

Dagtilbudsleder Dybbøl/ Sundeved

Sønderborg Kommunes vision

Sønderborg Kommune er **børnenes kommune**, hvor livsglæde, samvær, udfordringer og livslang læring giver energi i dagligdagen hos børn og voksne. I Sønderborg Kommune inkluderes det enkelte barn i fællesskabet.

Mål for den sammenhængende børnepolitik

Det grundlæggende børne- og familiesyn er som nævnt, det bagvedliggende værdisæt for alt arbejde med børn og unge i Sønderborg Kommune. At alle børn og unge har ret til et godt liv med trivsel og en tryk opvækst, og at livsglæde og livslang læring er centrale målepunkter for indsatsen, sætter dermed også rammen for målene med den sammenhængende børnepolitik.

Med udgangspunkt i lovgivningen og drøftelser i styregruppen er der derfor udarbejdet en række politiske målsætninger inden for flg. temaer:

- Forebyggelse
- Ansvar
- Tidlig indsats
- Helhed og sammenhæng
- Nærhedsprincippet

Et fælles værdigrundlag

Børne- og familiesynet i Sønderborg Kommune er båret af en overordnet vision om, at alle børn og unge har ret til et godt liv – et liv med trivsel og en tryk opvækst, hvor livsglæde og livslang læring indgår som væsentlige faktorer.

Kommunalbestyrelsen lægger stor vægt på, at indsatsen fra de kommunale myndigheder rettes mod, at det enkelte barn og den enkelte unge får ens muligheder for et godt liv trods forskellige forudsætninger.

Kommunalbestyrelsens udgangspunkt er altid barnets tarv. Vi lægger vægt på, at kommunens generelle tilbud – herunder især institutions- og skolemiljø – så vidt muligt rummer alle børn, men således at grænserne for rummeligheden fastlægges ud fra, hvad der er rigtigt for det enkelte barn eller den enkelte unge, eller hvor dette kolliderer med hensynet til andre børn og unge.

Mål for den sammenhængende børnepolitik

Det grundlæggende børne- og familiesyn er som nævnt, det bagvedliggende værdisæt for alt arbejde med børn og unge i Sønderborg Kommune. At alle børn og unge har ret til et godt liv med trivsel og en tryk opvækst, og at livsglæde og livslang læring er centrale målepunkter for indsatsen, sætter dermed også rammen for målene med den sammenhængende børnepolitik.

Med udgangspunkt i lovgivningen og drøftelser i styregruppen er der derfor udarbejdet en række politiske målsætninger inden for følgende temaer:

- Forebyggelse
- Ansvar
- Tidlig indsats
- Helhed og sammenhæng
- Nærhedsprincippet

Sønderborg Kommunes sammenhængende børnepolitik

Den sammenhængende børnepolitik for Sønderborg Kommune har fået overskriften ”fælles børn og unge - fælles ansvar”. Politikerne har med denne overskrift ønsket at signalere, at det kan lykkes at skabe sammenhæng og gode udviklingsvilkår for vores børn og unge - hvis vi vel at mærke løfter i fællesskab.

Den sammenhængende børnepolitik bygger på Sønderborg Kommunes børne- og familiesyn. Et børne- og familiesyn som grundlæggende har fokus på tre områder:

- Børnene og de unge
- Familierne
- Kommunens rolle i at sikre et godt børne- og familieliv

Alle børn og unge har ret til et godt liv

Det betyder, at:

- Børn og unge oplever omsorg og tryghed fra nærværende og tydelige voksne
- Børn og unge har ret til læring, udvikling og dannelse som grundlag for at kunne mestre deres liv
- Børn og unge får mulighed for at erhverve kundskaber, der gør dem til kompetente samfundsborgere, og som giver dem lyst til livslang læring
- Børn og unge vokser op i et sundhedsfremmende miljø og lærer at træffe sunde valg
- Børn og unge behandles med ligestilling, tolerance og respekt
- Børn og unge har ret til at blive hørt og inddraget
- Børn og unge har brug for venskaber og nære relationer til andre børn og voksne
- Hvert enkelt barn eller ung er unik og understøttes i sin egen udvikling, samtidig med at han/hun oplever det positive ved at indgå og udvikle sig i et fællesskab

Forældrene er fundamentet i børn og unges liv

Det betyder, at:

- Forældrene har ansvaret for børnenes opdragelse og trivsel, men at vi har et fælles ansvar i den tid, hvor børnene og de unge er i skole, dagtilbud m.m
- Forældrene er de centrale voksne i barnets og den unges opvækst, udvikling og læring, og med det ansvar følger forpligtelser for forældrene – i forhold til det enkelte barn og den enkelte unge og i forhold til de fællesskaber, børnene eller de unge indgår i
- Samarbejde, dialog og aktiv deltagelse af forældrene baseres på ligestilling og åbenhed, som er fundamentet i alt arbejde omkring børnene og de unge
- Forældrene og børnene eller de unge har ressourcer, der altid skal være udgangspunkt for alt samarbejde
- Forældrene vil altid det bedste for deres barn eller den unge, men kan i nogle tilfælde have brug for støtte og hjælp af hensyn til barnet eller den unge

Vi er her for børnenes og de unges skyld

Det betyder, at vi:

- Til stadighed er engagerede i at forbedre vilkårene for børne- og ungelivet i Sønderborg Kommune
- Arbejder med børn og unge ud fra et helhedssyn og koordinerer indsatsen omkring det enkelte barn eller den enkelte unge
- Møder børnene, de unge eller forældrene med en værdsættende og anerkendende tilgang
- Udfordrer børnene og de unge for at støtte deres læring, kreativitet og udvikling
- Stiller afpassede krav og fordringer til børnene og de unge – og til deres forældre, altid med udgangspunkt i deres ressourcer
- Ser forskelligheden hos børn og unge som en styrke og bringer børnenes og de unges forskellige ressourcer i spil i vores samarbejde med dem
- Har et særligt ansvar for at tage hånd om børn og unges problemer, når vi møder dem
- Ser, forebygger og afhjælper problemerne, så de kan løses tidligt og så vidt muligt inden for familiens og det nære miljøes rammer

- Har en professionel tilgang til børnenes og de unges udfordringer og prioriterer efteruddannelse og kompetenceudvikling for medarbejderne højt
- Prioriterer indsatsen, så de menneskelige, faglige og økonomiske resurser udnyttes bedst muligt.

Børnesyn

Politisk baggrund:

Børne- og familiesynet i Sønderborg Kommune er båret af en overordnet vision om, at alle børn og unge har ret til et godt liv – et liv med trivsel og en tryk opvækst, hvor livsglæde og livslang læring indgår som væsentlige faktorer. Ligeledes lægges der stor vægt på, at det enkelte barn og den enkelte unge får ens muligheder for et godt liv trods forskellige forudsætninger

Formål for dagtilbud Dybbøl / Sundeved

At opnå fælles forståelse for, hvad vi forstår ved børnesyn i dagtilbud Dybbøl / Sundeved og derved intensivere samarbejdet afdelingerne imellem. Relationerne er vigtige for tillid og tryghed, som skal ligge til grund for barnets udvikling og læring.

Visionen:

At være en attraktiv dannelses-, udviklings- og læringsinstitution i Sønderborg Kommune

Børnesyn:

Det enkelte barn er ligeværdigt, unikt og i besiddelse af en række færdigheder og udviklingspotentialer.

Barnet udvikler sig og lærer gennem relationer til andre – såvel børn som voksne i et forpligtende fællesskab

Påkrævede holdninger hos personalet:

- Jeg møder barnet, hvor det er, og med det udgangspunkt, at det enkelte barn er unikt
- Jeg fremmer barnets identitetsdannelse
- Jeg tager udgangspunkt i barnets baggrund og det nærmiljø, som barnet vokser op i
- Jeg samarbejder med forældrene med fokus på at være åben og faglig. Jeg vil fortælle, hvad de kan bidrage med, hvordan og i hvilken sammenhæng det indgår
- Jeg er bevidst om min professionelle rolle ud fra et anerkendende og positivt menneskesyn. Jeg viser dette gennem min måde at være rollemodel for barnet på – er tydelig, imødekommende, nærværende og lyttende
- Jeg er klar til at benytte flere tilgange til det enkelte barn, for at finde den bedst mulige samværs- og kommunikationsform
- Jeg guider og vejleder barnet
- Jeg lærer barnet at respektere forskelligheder ved selv at respektere forskelligheder
- Jeg går ind i barnets verden og deltager, samtidigt med, at jeg skaber et rum af nærvær og oprigtig deltagelse
- Jeg tager det ansvar, jeg som medarbejder med viden og indsigt skal tage

Forståelse af inklusion for dagtilbud Dybbøl / Sundeved

- **Inklusion er et voksenansvar**
- **Inklusion er at være en del af fællesskabet**
- **Inklusion kræver optimale rammer**
- **Inklusion understøttes af kollegial støtte, tillid og sparring**

- **Inklusion er et voksenansvar**

Inklusion ses som et voksenansvar og skabes i en anerkendende interaktion mellem børnene og klare voksne med et fælles pædagogisk fokus.

Ansvar for forståelse både i forhold til:

- personalets egne handlinger over for hinanden og børnene
- at hjælpe og guide børnene til at være rummelige og omsorgsfulde over for hinanden
- at danne nye relationer og indgå i nye legekombinationer
- at løse interne konflikter på en hensigtsmæssig måde

I nogle situationer, hvor leg og relationer bliver negative, kan det være hensigtsmæssigt for personalet at hjælpe barnet væk fra fællesskabet i et kort tidsrum for at barnet på den måde får et pusterum og ny energi til at indgå i fællesskabet på ny - på en mere positiv måde.

- **Inklusion er at være en del af fællesskabet**

Inklusion anskues som et fællesskab, som det enkelte barn føler sig som en del af, og hvor alle børn rummes på deres præmisser:

- gennem en fælles inkluderende tilgang inddrager personalet børnene i fællesskabet
- hjælpe de børn, der har behov for det, til at deltage i relationerne
- synliggøre det enkelte barns kompetencer for derigennem at inkludere dem i fællesskabet

- **Inklusion kræver optimale rammer**

Inklusion ses som værende påvirket af kontekst. Her er fokus på at skabe rammer for fællesskabet, f.eks. i form af forskellige aktiviteter, hvor alle børn har mulighed for at vise deres styrker og dermed opleve succes.

Personalet har fokus på at:

- sætte rammer for at børnene ikke udelukker hinanden
- bestemme pladser ved måltider,
- hvem der skal holde i hånd på ture
- placere sig strategisk til samlinger

- **Inklusion understøttes af kollegial støtte, tillid og sparring**

Kollegerne bruger hinanden til at understøtte den enkeltes arbejde med børnene:

- via sparring omkring et barn
- til at aflaste i et begrænset tidsrum
- til en gensidig kollegial tillid, hvor man i personalegruppe stoler på hinandens pædagogiske dømmekraft i enhver situation

I dagtilbud Dybbøl / Sundeved arbejder vi ud fra:

Vores vision

At være en attraktiv dannelses-, udviklings- og læringsinstitution i Sønderborg Kommune

Vores værdier i et børneperspektiv

Trivsel

At barnet er i et trygt, tillidsfuldt og nærværende miljø:

- har handlemuligheder
- rum til fysisk udfoldelse

Udvikling

At barnet understøttes og udfordres i sin udvikling, samtidig med at barnet oplever, at det er positivt at indgå i og udvikle sig i et fællesskab

Leg

At barnet gennem leg:

- opbygger motoriske færdigheder
- udvikler relationer
- lærer om sig selv
- tilegner sig forståelse for omverdenen

Læring

At barnet gennem omsorg, tryghed, sammenhæng og genkendelighed:

- udfordres
- støttes
- motiveres for læring

Respekt

At barnet får en forståelse af at der er forskel på:

- kultur
- udseende
- væremåde
- følelser

Vores kerneopgave / mission

Vi lever i et komplekst samfund der er i konstant forandring. Et samfund der fordrer at man som menneske kan navigere i mange valgmuligheder og indgå i sociale relationer.

Vores mål er:

At barnet bliver robust til at mestre eget liv

Derfor er vi professionelle og tydelige rollemodeller ud fra et anerkendende og positivt menneskesyn og de samme påkrævede holdninger, som er gældende under Børnesyn.

Barnet skal have passende udfordringer.

Det skal være sjovt, spændende og berigende, så barnet bliver nysgerrig, kreativ og interesseret i at lære - godt på vej til at mestre eget liv.

Vores værdigrundlag

Vi arbejder ud fra vores Børnesyn hvor vi har påkrævede holdninger til personalet.

Holdningerne ligger til grund for et værdigrundlag/menneskesyn, som vi ønsker at tydeliggøre ved at bruge uddrag fra Per Schultz Jørgensens¹ bog "Styrk dit barns karakter" samt Bjørg Kjærs² bog om "inkluderende pædagogik".

Spørgsmål vi stiller til os selv;

³"Hvordan forbereder vi bedst børnene på den omskiftelige verden, de vokser op i?"

Vi vil gerne, at de er selvstændige og samtidig skal de kunne samarbejde i teams, fra de er helt små. Vores opgave er derfor at hjælpe børnene med at udstikke kursen. Vi skal hjælpe børnene med at finde retning, mening og målestok ved at styrke deres karakter.

Karakter handler om en vis grad af personlig kontrol og styring og at kunne bære de spændinger der følger med modstand. Karaktertræk i dag er, at kunne stå på egne ben – klare et vist pres – selv finde løsninger – forbinde sig med andre mennesker – skabe holdbare sociale bånd – forholde sig kritisk og eftertænksomt til situationer og bruge sine erfaringer. Børn skal nå frem til at kunne stå på egne ben og klare sig selv og det kræver selvstændighed. Selvstændighed kræver teknik og indlærte færdigheder og vilje til at mestre og tro på egne muligheder; **"Jeg kan selv"** ⁴**Børn skal have mulighed for at udvikle sig og lære at mestre nye kompetencer i et for barnet passende tempo og omfang**

Barnet skal finde frem til sig selv. Barnet skal have plads til at finde sit eget ståsted, men også være forpligtet på det fællesskab, som det er en del af. Barnet skal respekteres for sin kunnen, sine forventninger og sine følelser, men personalet har et ansvar for at fastholde samværet til gavn og udvikling for barnet, også på længere sigt.

Vi er alle mennesker med hver vores forskelligheder og styrker og livet handler om at forholde sig til det og forsøge at få noget godt ud af det. Som professionelle skal vi arbejde med at skabe

---

¹ Per Schultz Jørgensen, psykolog og professor i socialpsykologi

² Bjørg Kjær, cand. mag., ph.d.

³ Det der er skrevet med sort i dette afsnit er taget fra Per Schultz Jørgensen, psykolog og professor i socialpsykologi

⁴ Det der er skrevet med blå i dette afsnit er taget fra Bjørg Kjær, cand. mag., ph.d.et

situationer der fremmer deltagelse og positiv identitetsdannelse og dermed hensigtsmæssig læring hos børnene.

3 dimensioner som knyttes tæt sammen og arbejder som hinandens forudsætninger er;
Deltagelse – Trivsel – Læring

Uden trivsel foregår der ikke læring og deltagelse og uden deltagelse forekommer der ikke trivsel og læring.

Legen er vigtig i børns udvikling. Legen giver uanede muligheder for at finde ud af, hvem man selv er: hvad man kan og ikke kan og hvad man må og ikke må.

For at kunne lære at lege, er det nødvendigt at deltage i leg, om nødvendigt med hjælp. Deltagelse opfattes som en grundlæggende forudsætning for barnets læring, trivsel og udvikling.

Familien er børns helt afgørende base i livet. Den gode familie er præget af gode familiemæssige bånd, der omfatter nærvær, fortrolighed, omsorg og solidaritet. Børn spejler sig fra de slår øjnene op i deres nærtstående voksne. Kærlighed er livsgrundlaget, børn fornemmer helt klart og tydeligt, hvis de ikke er elsket. Personalets professionelle opgave er, at holde af børnene og skabe et nærvær og en troværdig kontakt.

Alle børn skal have en oplevelse af at være set, være med, være aflæst, have fået svar, have gjort en forskel, at føle "at jeg har en betydning".

Pædagogiske læreplaner

Udarbejdelsen af pædagogiske læreplaner på daginstitutionsområdet blev indført ved lov i 2004. Opholdet i dagtilbuddet skal bidrage til, at barnets læring understøttes.

Dagtilbuddets personale skal støtte, vejlede og udfordre barnets læring, som barnet er medskabere af. Læringen sker både gennem spontane oplevelser og leg, samt ved at den voksne skaber eller støtter situationer, der giver børnene mulighed for fornyelse, fordybelse, forandring og erfaring.

Vi anvender Knud Illeris læringstrekant og Kolbs læringscirkel
(Se bilag 2 og 3)

Dagtilbuddets personale skal sikre, at der bliver sat fokus på alle barnets potentialer og kompetencer for at ruste det enkelte barn til at begå sig i livet.

Når der arbejdes med Læreplanstemaer og der udarbejdes handleplaner for de enkelte temaer kan det være gavnligt at dele dem op i 3 samspilsniveauer:

Ansatte; hvad sætter de i gang.

Børn - børn imellem.

Inddragelse af forældre.

(Se bilag 6)

Barnets alsidige personlige udvikling:

Målene for barnets alsidige personlige udvikling er:

- At give plads til, at børnene udvikler sig som selvstændige, stærke og alsidige personer, der er fortrolige med egne følelser, kan handle ansvarligt og selv kan tage initiativ
- At skabe mulighed for, at børnene oplever sig selv som værdifulde i og medskabere af et socialt og kulturelt fællesskab
- At tilbyde børnene mange forskellige muligheder for at deltage aktivt og få betydningsfulde sociale og kulturelle erfaringer
- At børnene får mulighed, rum og tid til at udvikle sig på egne betingelser

Målet for det enkelte barn er nået, når barnet:

- kan sætte ord på egne følelsesmæssige fornemmelser
- kan sætte ord på de følelser det ser hos andre ved aflæsning af mimik, kropssprog og sammenhæng
- har begyndende empati
- har begyndende kendskab til egne styrkesider og svagheder
- er bevidst om eget værd
- kan udvise selvstændighed
- tør sige sin mening
- kan arbejde alene

De sociale kompetencer:

Målet for de sociale kompetencer er:

- At sikre, at børnene anerkendes og respekteres som de personer, de er, og at de oplever at høre til
- At børnene oplever tryghed og tillid i deres relationer til både børn og voksne
- At børnene inddrages og opmuntres til at være aktive deltagere i fællesskabet

Målet for det enkelt barn er nået, når barnet:

- har en ven/venner
- er parat til at møde nye børn og voksne og få tillid til dem
- er parat til at opbygge nye venskaber
- kan overholde almindelige regler og indordne sig under nye
- løser mindre konflikter uden at slå
- løser mindre konflikter uden voksenhjælp
- kan dele den voksne med andre børn
- kan forstå at det ikke altid bestemmer – tilsidesætter egne behov
- kan se andres behov og ønsker – og vise omsorg
- kan føle og vise glæde ved samværet med andre
- oplever sig selv i et fællesskab med krav, forpligtelser og fordele
- kan sætte grænser omkring sig selv

Sprog:

Målet for sprog er:

- At give børnene mulighed for at udvikle deres sprog gennem dagligdags aktiviteter
- At skabe forudsætninger for at børnene løbende udvikler deres kommunikationsevner ved at give mulighed for at de snakker sammen og værner sig til at tale med både voksne og børn, ved leg, spisning, aktiviteter m.m.
- At støtte børnene i at formidle, dvs. at sætte ord og bevægelse på dagligdags handlinger, at svare på spørgsmål, kunne samtale, kunne forklare, og at stille spørgsmål

Målet for det enkelte barn er nået, når barnet:

- kan lytte til historier og andres fortællinger
- har alderssvarende ordforråd
- kan fortælle meningsfyldte historier
- kan forklare sig
- har kendskab til rim og remser
- kan forstå en kollektiv besked
- kan huske en besked/aftale

Krop og bevægelse:

Målet for krop og bevægelse er:

- At barnet oplever glæde ved, accept af og forståelse for deres egen krop
- Oplever glæden ved at være i bevægelse
- At få mangfoldige bevægelsesmiljøer, der bygger på og stimulerer deres egne bevægelsesbehov og interesser, særligt ved at bruge de muligheder, der ligger i naturen og i årstiderne
- At der i hverdagen sættes fokus på, at styrke børnenes fysiske sundhed, blandt andet gennem sund mad, hygiejne og bevægelse

Målet for det enkelte barn er nået, når barnet:

- kan brug sin krop til fysisk aktivitet som løb og hop
- har kontrol over sin krop og sine bevægelser
- kan lide at røre ved ting – og selv blive berørt
- har grove og finmotorisk koordination (kan bruge redskaber)
- har en rimelig balance
- kan sidde stille i en afgrænset periode
- kan påbegynde og fuldende en aktivitet

Naturen og naturfænomener:

Målet for natur og naturfænomener er:

- At børnene udvikler respekt og forståelse for naturen
- Oplever glæden ved at være i naturen
- At børnene lærer naturen at kende med alle sanser og oplever den som kilde og rum for leg, oplevelser, udforskning og viden

Målet for barnet er nået, når barnet:

- er lydhør over for naturen via sanserne
- lærer af naturen og skaber sammenhænge (eks. kompost)
- laver eksperimenter
- tager ansvar for dyr og planter
- kan forudsige naturens gang (bliver våd i regnvejr)
- kan lide at være ude
- at børnene tilegner sig viden og erfaring med de skiftende årstider

Kulturelle udtryksformer og værdier:

Målene for kulturelle udtryksformer er:

- At børnene får mulighed for at møde og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer
- At børnene får adgang til materialer, redskaber og medier, som kan give oplevelser og bidrage til børns skabende aktiviteter
- At børn får lejlighed til at deltage i og få viden om kultur, kulturhistorie og traditioner

Målet for det enkelte barn er nået, når barnet:

- forstår at der er forskellige mennesker i såvel nær- som fjernmiljø
- giver plads til det, der er anderledes end ens eget/en selv
- oplever traditioner som en del af hverdagen
- oplever og respekterer det forpligtende fællesskab, som dagligdagen i institutionen er

Den enkelte afdeling beskriver konkrete metoder til, hvordan målene opfyldes i pædagogiske læreplaner

Bilag 1

Definition på inklusion i Børn og Uddannelse

Inklusion er en dynamisk og vedvarende proces, der har til formål at udvikle mulighederne for ethvert menneskes tilstedeværelse i og udbytte af samfundet.

Inklusion ses som et potentiale i samspillet mellem den enkelte og fællesskabet – altså det enkelte individs ret til udfoldelse på egne vilkår og pligt til at underordne sig kollektivet.

Inkluderende processer

Inkluderende processer omfatter samspil og modspil. Således vil livet i et inkluderende fællesskab omhandle såvel inkluderende som ekskluderende processer og dynamikken herimellem. I en inklusionsproces har man derfor fokus på kvaliteten af det enkelte individs fysiske betingelser, sociale samspil og opgaveløsning inden for rammerne af en valgt kontekst.

Den inkluderende organisation

En velfungerende organisation (skole, børneinstitution, ungdomsuddannelse eller andet) er i stand til at håndtere øget (men ikke grænseløs) mangfoldighed i et højtydende og trygt praksismiljø.

I en inkluderende organisation:

- er man metodisk
- kan man reflektere sammen
- er man muligheds- og handlingsorienteret
- er vidensniveauet højt
- tilpasser man sig løbende sin målgruppe
- er organiseringen dynamisk
- er man klar til forandring (når forandring kræves)
- holder man fast i traditioner (når traditioner kræves)

Der skal være aktiv deltagelse med optimalt udbytte af alle elever i lærings-fællesskabet. Det vil sige, at børn befinder sig sammen med og deltager aktivt i samme fællesskab.

I begrebet inklusion indgår tillige dette, at børn får optimalt udbytte af og udvikler positive selv billeder på baggrund af deltagelse i læringsfællesskabet. Herved understøttes et anerkendende menneskesyn og en fælles ånd, som alle har ansvar for.

Bilag 2

Knud Illeris læringstrekant

Knud Illeris tager udgangspunkt i to grundlæggende præmisser eller vilkår i sin forståelse af læring hos mennesker:

For det første at vi som biologiske organismer **bliver født med bestemte muligheder og begrænsninger** og for det andet at vi **som mennesker lever i – og interagerer med – en fysisk og social omverden**.

Det er en forudsætning for al læring, at samspilsprocessen og tilegnelsesprocessen er i spil eller er aktive.

Samspilsprocessen drejer sig om det enkelte individs samspil med omgivelserne og tilegnelsesprocessen er hvor den lærende bearbejder de påvirkninger, som han eller hun møder i samspillet med omverdenen.

Tilegnelsesprocessen er som regel den enkeltes erfaring eller tidligere læring, hvortil de nye påvirkninger knyttes. Læringsresultatet vil være af individuel karakter. Når to medarbejdere bliver udsat for den samme undervisning, vil deres udbytte være forskelligt på grund af deres forskellige forudsætninger eller erfaringer.

Selv om forskning i læring tidligere overvejende har beskæftiget sig med tilegnelsesprocessen, er der i de senere år kommet øget fokus på den væsentlige rolle, som de sociale og samfundsmæssige faktorer spiller i læring.

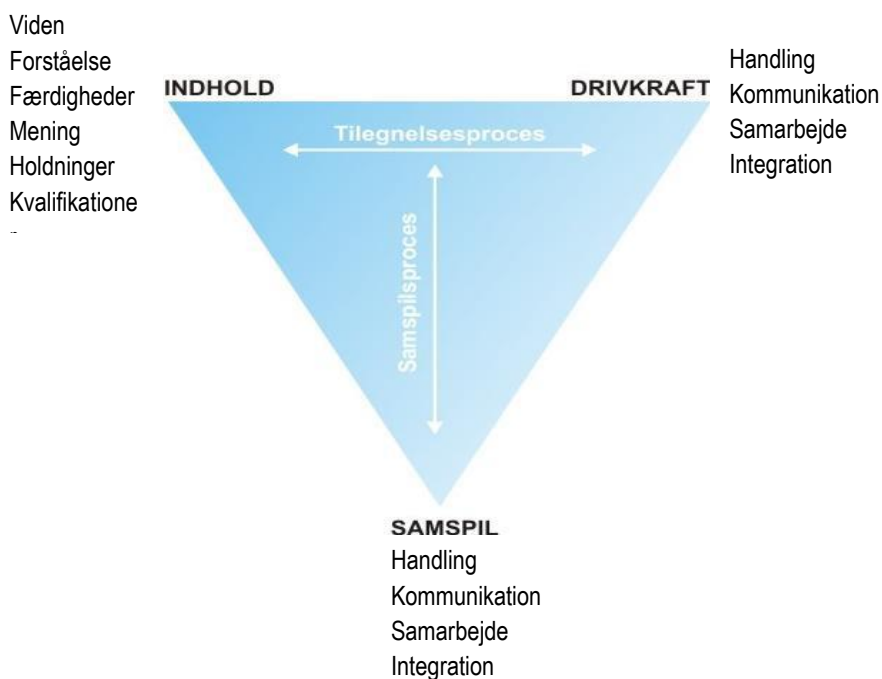
De 3 dimensioner er en model, en trekant. Vinklerne står for de tre dimensioner i modellen. Der er tale om indhold, drivkraft og samspil.

Indhold er det, man lærer. Det giver ikke mening at tale om læring, uden at der er noget, man lærer. Det centrale er, at der skal være nogen, der tilegner sig eller lærer noget.

Drivkraft det kræver psykisk energi at lære noget, der skal være en drivkraft til stede hos den lærende. Der er tale om motivation, om følelser og om vilje.

Samspil står for den lærendes samspil med omverdenen, hvor det drejer sig blandt andet om handling, kommunikation og samarbejde. Her er der tale om det nære, sociale samspil i interaktioner og relationer med andre.

Figuren illustrerer læringens 3 dimensioner

Bilag 3

Kolbs læringscirkel

Når vi lærer noget, gør vi det igennem forskellige aktiviteter.

Vi indhenter viden gennem oplevelser eller ved at blive præsenteret for forskellige begreber, modeller og måder at gøre noget på i praksis.

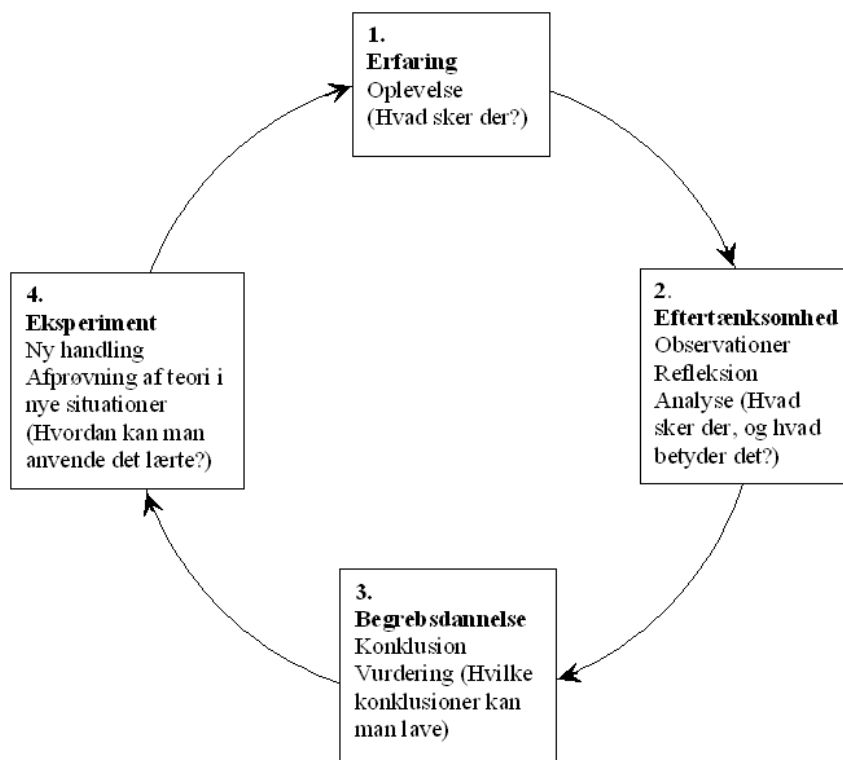
Når vi lærer noget sker det ifølge Kolb fordi vi gør følgende 4 ting:

- Vi oplever noget konkret – noget der sker
- Refleksion/eftertanke og observation
- Abstrakt begrebsliggøres.
- Aktiv afprøvning/eksperimenterer

David Kolb fastslår, at læreprocessen ikke er ens for alle. Hvordan vi lærer er formet gennem tidligere oplevelser med læring og undervisning og siden præget af uddannelsesforløb og arbejdsliv.

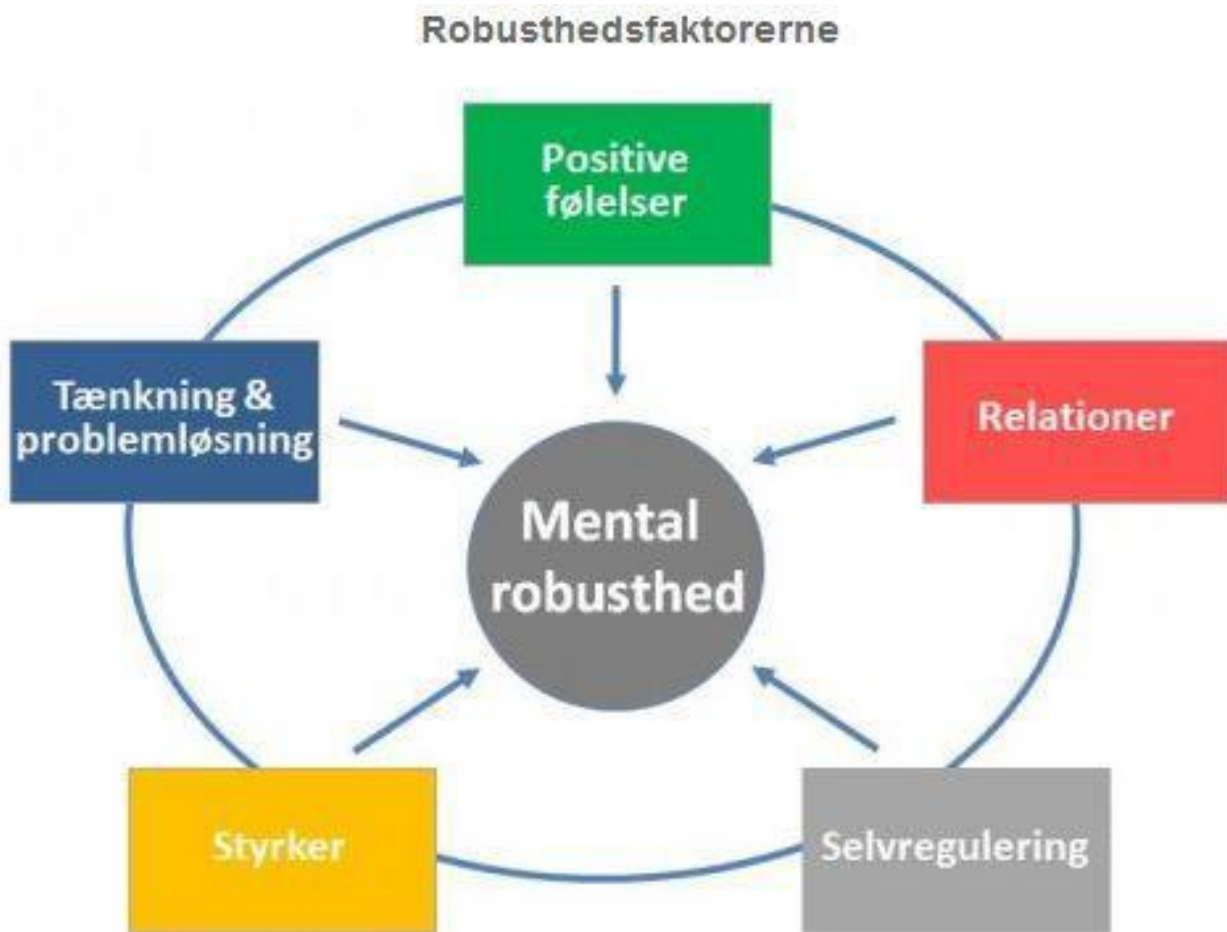
I Kolbs univers er læring bl.a. kendetegnet ved følgende:

- Læring er en proces; ikke et resultat
- Læring er en sammenhængende proces – baseret på erfaring
- Læring opstår i feltet mellem forventning og erfaring. Læring er således en slags 'igen-læring' eller 'om-læring'
- Læring involverer udveksling mellem person og omgivelser
- Læring er en proces, der udvikler erkendelse
- Læring er en helhedspræget tilgang til verden – og omfatter derfor både tænkning, følelse, perception og handling

Bilag 4

Cand. psyk og forsker Jens Hardy Sørensen skriver bl.a

Det der skader børn og unge fra vanskelige kår, er fælles for alle. Konsekvensen af usikker eller utryk tilknytning er manglende robusthed i evnen til affektregulering og mentalisering og sårbarhed over for stressrelaterede lidelser. Dette medfører vanskeligheder med umiddelbart og automatisk at kunne aflæse og dermed sprogligt at kunne forstå og regulere egne og andres emotionelle tilstande. De kommer ofte til at lide under manglende evne og ro til at kunne aflæse emotioner og vanskeligheder sprogligt, til at kunne forstå emotioner. Robusthed og mentalisering er en forudsætning for at kunne klare en skolegang og for senere at kunne begå sig i et arbejde.

Center for Mental Robusthed, Eva Hertz, er ophavskvinden til modellen⁵. Der findes på nuværende tidspunkt ikke faglitteratur der omtaler modellen. Eva Hertz er i gang med en bog om emnet.

⁵ <http://mentalrobusthed.dk/hvad-er-mental-robusthed/>

Bilag 5

Eksempel på hvordan en handleplan i dagplejen kan se ud - børnenes navne er fiktive

Pædagogiske læreplaner i dagplejen Dybbøl Sundeved (Skemaet udfyldes af dagplejeren inden tilsynsbesøget)	
Dagplejerens navn	Dato
Signe Rasmussen	September´2015
Børnenes navne	
Simon 2,7 år, Caroline 2,2 år, Sofie 1,6 år, Victoria 1,2 år	
Hvilket af de 6 temaer vil du arbejde med	
Jeg vil i de kommende 2-3 uger have fokus på barnets sociale kompetencer med udgangspunkt i temaet "Frugter og bær"	
Beskriv de aktiviteter/det forløb du ønsker at sætte i gang	
Nøgleordene vil være: * Anerkendelse og respekt	
<ul style="list-style-type: none"> • Tryghed og tillid • Socialt samspil og fællesskab	
Sammen vil vi: * Samle æbler (små/store, grønne/røde, beskidte/rene, sunde/rådne)	
<ul style="list-style-type: none"> • Plukke hyben, brombær og mirabeller • Lave hyben-larver og æble-kranse • Skrælle store æbler, skære dem i små stykker, koge æblegrød. Spise æblegrød • Lave brombær-æblemarmelade og mirabellemarmelade – alle får et lille glas med hjem • Lave sunde æblechips • Samle bær, kastanjer mm og lave et dekorationsglas med dette • Synge sange om æbler, hyben og andre frugter ("Æblemand kom inden for..." og "Æbler og pærer...")	
Beskriv din egen proces i aktiviteten	
Jeg vil sætte ovenstående aktiviteter i gang og sørge for at alle børn inddrages. Jeg vil gerne gi´ børnene en oplevelse af medansvarlighed, samarbejde, at kunne gå på kompromis, og at de føler sig som en vigtig del af fællesskabet. Jeg vil gi´ dem tilpasse udfordringer i.f.t deres nærmeste udviklingszone.	
Beskriv hvordan aktiviteten er forløbet	
Vi fik samlet mange æbler og mirabeller - Simon og Caroline fangede hurtigt ideen med kun at lægge de sunde frugter i spanden/trillebøren. De fik sagt æder... rådden... mange gange! og kastet de dårlige frugter langt væk!	
At lave hyben-larver var et hit - mange hyben kom på og af træ-spyddet igen og igen ... Alle var koncentreret!	

Sjovt var det også at udstene mirabellerne med min "udstene-maskine" og vi fik samtidigt øvet "at vente på tur".

At skære æbler i små stykker og komme dem i gryden var også en succes... og 2 glas marmelade fik børnene med hjem - til stor begejstring for både børn og forældre!

Æblekransene var lidt svære at lave for Sofie og Victoria, da ståltråden bøjede let for dem, men med fælles hjælp lykkes det!! Simon og Caroline kunne selv.

Vi fik også plukket brombær men de fleste blev spist med det samme... nam nam.

Vi fik også lavet æblechips, som vi spiste til frugttid - børnene kunne godt li' dem. Forældrene fik også smagsprøver og samtidig fik vi snakken om sund snack kontra slik!!!

Dekorationsglasset med diverse bær, vi fandt i skoven, var også en god aktivitet. Vi fik snakket meget, hvor vi også kom omkring farver.

Mange kastanjer fik vi også samlet efter et ordentlig blæse-vejr og disse vil vi arbejde med den næste tid.

Hvordan har du informeret forældrene om din aktivitet?

Jeg har informeret dem om fokusområdet, og dagligt fortalt, hvad vi har lavet, og hvordan dagen er gået. Jeg har taget billeder under forløbet, som jeg har haft hængende på opslagstavlen og senere sat i "Barnets bog"

Børnene har haft flere kreative produkter med hjem (hyben-larve, æble-krans og marmelade) og der har været smagsprøver på æble-chips!

Dine refleksioner

Hvad gik godt?

- Børnene blev opmærksomme på at vente på tur
- Børnene kunne fordybe sig i en aktivitet
- Børnene fik smagt mange forskellige bær
- Forældrene bakkede op omkring aktiviteten og de bidrog med glas til at marmeladen

Hvad skal jeg arbejde videre med?

- Fortsat fortælle hvilken farve de forskellige bær har, når vi går ture
- Inddrage børnene mere i at skrælle grøntsager
- Informere forældrene om, hvilket læreplanstema jeg arbejder efter og hvordan jeg arbejder

Hvilke tegn på læring oplevede jeg hos børnene?

- Børnene kunne huske farvernes navne i andre aktiviteter
- Børnene blev bedre til at vente på tur

Bilag 6

Eksempel på en handleplan på et læreplanstema i en børnehave

Krop og bevægelse forstået som:

Sundhed, ernæring, fysisk aktivitet, beherske og praktisere fin- og grovmotoriske bevægelser, kende til dagtilbuddets og lokalområdets fysiske muligheder, m.m.

Mål	Handlinger	Samspil
Barnets kropsbevidsthed styrkes.	Ansatte: <ul style="list-style-type: none"> - støtter / opøver barnet i at lytte til / mærke kroppens signaler f.eks. ved renlighed, tørst, sult, smerte m.m. - iværksætter målrettede pædagogiske aktiviteter som omhandler kropsbevidsthed. 	ansatte - børn
	Barnet lærer kroppen at kende igennem egne handlinger såsom kropslige lege, slåskampe, tissekonkurrence, doktorlege m.m. (indenfor det ansvarlige).	børn -børn
	Den ansatte orienterer om og drøfter bevidste handlinger i forhold til barnet, med forældrene.	ansatte-forældre

Mål	Handlinger	Samspil
Barnet styrkes i at udvikle aldersvarende fin- og grov motorik, samt opleve glæden ved bevægelse.	Ansatte: <ul style="list-style-type: none"> - skaber fysiske rammer såvel ude som inde, der stimulerer udviklingen af barnets fin- og grovmotorik. - iværksætter forskellige aktiviteter som styrker ovennævnte, f.eks. værkstedsaktiviteter, gymnastik o. lign. - tilrettelægger aktiviteterne på en sådan måde at barnet opøver / bevarer lysten til bevægelse. 	ansatte-børn
	Barnet: <ul style="list-style-type: none"> - gør brug af tilgængeligt materialer og redskaber som f.eks. tegne-klippe grej, madrasser, byggeklodser m.m. - udforsker legepladsen ved f.eks. trille ned ad højen, klatre og afprøve fantasiens muligheder kropsligt. 	børn -børn
	Ansatte og forældre går i dialog om muligheder og begrænsninger i forhold til barnets fysiske udfoldelse.	ansatte-forældre

Bilag 7

Eksempel på en handleplan med evaluering i en SMTTE model på et læreplanstema i en børnehave

Sammenhæng

- Pædagogisk læreplanstema i ugerne 12-13-14 og 15 er "Krop og bevægelse"
- Sonja og Mette er på motorikuddannelse september 2014 - november 2015
- Alle medarbejdere har været på en temadag i marts "Motorik, musik og mosle-lege"
- Mange danske børn har behov for at stimulere buegangene med motorisk træning for at kroppen ikke skal bruge unødigt energi på at holde balancen samt behov for at arbejde med rytme og blive stimuleret taktilt (følesansen).
- Sonja og Mette vil øve sig på at:
  - o spotte børn med motoriske udfordringer samt
  - o vejlede kolleger i at træne med børnene
  - o vejlede forældre i at træne med deres børn

Mål

- At alle børn i Dybbølsten Børnehave er testet motorisk
- At se en positiv udvikling hos de motorisk udfordrede børn
- Vi arbejder med fokuspunkter fra Dagtilbud Dybbøl/Sundeveds Mad og bevægelsespolitik:
  - o Medvirke til trivsel og udvikling af læringspotentialer
  - o Udvikle børnenes kropsbevidsthed og balance

Tegn

- Børnene leger motorisk udfordrende lege hvor alle buegange stimuleres
- Vi ser færre børn der bliver svimle af at lege disse lege
- Børnene leger disse lege uden at en voksen har igangsat legen
- Børnene leger med rytmer

Handlinger

- Sonja og Mette laver et oplæg til personalemøde om den motoriske grundtest og fortæller samtidig om, hvordan alle kan hjælpe med at stimulere og træne børnene motorisk.
- Sonja og Mette tester alle børn fra grøn og rød stue
- Vi laver en status over de blå børn (testet i oktober/november 2014)
- Alle voksne deltager i træningen af de børn der har behov for det – dette skemalægges på stuerne
- Personalet afprøver det lærte fra temadagen
- Vi køber træningsbolde og hængekøjer til stuerne, så vi ikke hver gang skal gå i kælderen for at træne
- Hvis vi vurderer, at et barn har behov for at blive trænet, informerer og vejleder vi forældrene i, hvad de kan gøre derhjemme
- Vi laver en træningsbane på legepladsen, som alle børn starter med at gennemføre hver gang de går på legepladsen og før de går ind igen

Evaluering

- Vi evaluerer forløbet på efterfølgende personalemøde efter Karl Tomms spørgsmålstyper
- Vi følger de motorisk udfordrede børn for at se den motoriske udvikling

Spørgsmål vedrørende evaluering handleplan "Krop og bevægelse 2015"

Spørgsmålene tager udgangspunkt i Karl Tomms spørgsmålstyper⁶:

Detektiv spørgsmål

- Hvad er/ var din opgave?
- Hvordan har du opnået dit mål og på hvilken måde?
- *Det har været vanskeligt at nå at komme igennem alle børnene i forhold til test.*
- *Sonja og Mette får testet de sidste børn i løbet af maj / juni måned.*

Antropolog spørgsmål

- Hvad gjorde at det lykkedes?
- Hvilke ressourcer og kompetencer bragtes i spil?
- *Sonja og Mette fik afprøvet teori i praksis*
- *Alle (inkl. forældre) interesserede i om indsatsen giver effekt*

Fremtidsforsker spørgsmål

- Hvis opgaven er løst perfekt, hvad vil effekten være for dig, din kollega, børn og forældre?
- Hvis alt var muligt, hvad kunne du ønske dig for at løse opgaven endnu bedre?

*At alle børn tog en tur på vores motorik bane, når de gik ud og igen inden de gik ind fra legepladsen, hvor de fik stimuleret den vestibulære sans
Flere personaleressourcer til at teste og træne børnene. Der er mange der trænger!*

Kaptajn spørgsmål

- Hvad har du lært?
- Hvad tages med fremadrettet?
- *At vi fremadrettet skal teste alle de grønne børn inden de starter på rød stue. Ved behov kan børnene re-testes i løbet af rød stue, så rød stue ved hvad de skal arbejde videre med. Rød stue informerer blå ved overleveringen om hvor langt børnene er motorisk.*
- *Personalet undrer sig og snakker med motorikvejlederne Sonja og Mette, hvis et barn ikke har lyst til at bevæge sig med hovedet i alle retninger, f.eks. gyngende, dreje rundt, trille m.m.*
- *Det er den enkelte stues ansvar at implementere træningen for det enkelte barn i hverdagen, så barnet trænes flere gange dagligt. Den enkelte stue samarbejder med forældrene om træningen, så barnet både bliver stimuleret hjemme og i børnehaven.*

6

- *Det er en naturlig del af hverdagen at personalet sørger for at alle børn laver bevægelser hvor buegangene bliver stimuleret i alle retninger flere gange dagligt. Det kan gøres til samling, hvor sanglege udvides med større bevægelser med hele kroppen, på legepladsen hvor vi drejer rundt, triller ned ad bakken, hænger på hovedet m.m.*
- *Vi arbejder med, at der bliver "lavet en bane" på legepladsen, som børnene skal igennem for at få stimuleret alle buegangene.*
- *Vi skal være opmærksomme på når vi arbejder fokuseret, at der er en hverdag, hvor der også skal være plads til andre aktiviteter så som teater på biblioteket, inviteret hjem til fødselsdage samt afvikling af fødselsdage i huset mm. Antallet af emneuger kan forøges ved behov, så der bliver mere tid til at fordybe sig i emnet.*

Litteraturliste:

Jørgensen, Per Schultz,
Kristelig Dagblads Forlag
A/S 2014

Styrk dit barns karakter - et forsvar for børn, barndom og karakterdannelse

Kjær, Bjørg, 2010
Akademisk forlag København

Inkluderende pædagogik – God praksis og gode praktikere

Illeris, Knud 2006
Roskilde Universitet

Læring

Knærkegaard og Steenstrup
Academica, Århus 2009

Ledelse i teori og praksis (Kolbs læringscirkel)

Robusthedsmodellen

<http://mentalrobusthed.dk/hvad-er-mental-robusthed/>

Supplerende litteratur

Linder, Anne, 2015
Dafofola

Livsduelighedens Pædagogik, - Faglige pointer til den relationsprofessionelle